

VIRÁG CSABA

Az új polgári perrendtartás alkalmazásának kihívásai

Bírói attitűdök a perrend egyes új jogintézményeivel kapcsolatban

A Magyarországon 2018. január 1-jétől alkalmazandó új perrendi kódex (Pp.) hatálybalépésének előzményeivel foglalkozó írás első része bemutatja, miként készültek fel a bíróságok a Pp. alkalmazására: az Országos Bírósági Hivatalnak (OBH) milyen igazgatási és szakmai feladatokat kellett megoldania, s ennek során milyen eredmények születtek. A tanulmány vázlatosan ismerteti azokat a bíróságokra háruló és megoldandó kodifikációs és igazgatási feladatokat, amelyek megelőzték az új perrendi szabályozás bevezetését.

Az írás második része az OBH Pp.-munkacsoportja által elvégzett egyik kutatás eredményét mutatja be. A felmérés mintegy 800 bírónak az új Pp. aktív bírói szerepfelfogásával kapcsolatos attitűdjét vizsgálta – egyrészt a Likert-féle (attitűd)skála alkalmazásával, másrészt a bírósági szakmai kollégiumok véleményeinek szövegelemzésével. A bírák többsége pozitívan viszonyul a tiszta ítélkező bírói funkcióhoz, a felek perbeli támogatását minimálisra szorító és a felek rendelkezési jogát előtérbe helyező perrendi szabályokhoz. Alapvetően a procedurális igazságosságot és a bírói pártatlanságot érvényre juttató Pp.-t támogatják az alsóbb fokon dolgozó és – számarányukban többségben lévő – bírák. A jellemzően idősebb, felsőbb bíróságokon dolgozó bírák körében kimutatható volt a többségi véleménytől eltérő kohorszattitűd: számukra meghatározó jelentőségűnek bizonyult az anyagi igazság érvényre juttatását biztosító Pp., és ebből adódóan az aktívabb, szélesebb eljárési jogokkal rendelkező bírói funkcióhoz viszonyulnak pozitívan.

A bírósági szállóige szerint „a perjogot nem érteni kell, hanem tudni: abban nem lehet hibázni”. A perrend az alanyi magánjogok érvényesítésének közjogi normagyűjteménye; a peres és nemperes eljárások mikénti lefolytatásának szabályrendszere. A kógens perrendi szabályokat napi rendszerességgel használják a bírák, annak biztos tudása, hiba nélküli alkalmazása a hatékony eljárás alapfeltétele. Egy polgári perben ugyanis az anyagi jog kérdésében jellemzően egy, az eljárást befejező határozatban megindokolt döntést hoz a bíróság, míg a peres eljárás lefolytatása során az érdemi határozatot akár több száz, a Pp.-ben szabályozott perbeli cselekmény és – általában – számos pervezető végzés meghozatala előzi meg. Ezért a perjog a bírák számára egyfajta „anyanyelvi” jellemzővel rendelkező munkaeszköz.

Egy szemléletében új perrendi szabályozás az egész társadalmat kihívások elé állítja, és többletfeladatot ró azt alkalmazó szervekre. Egyetlen ország igazságszolgáltatása számára sem könnyű a régi megszokások, gondolkodásmódok átalakítása. A 2011. január 1. napjával hatályos új svájci polgári perrendtartás (SchZPO) hatálybalépését követően Thomas SUTTER-SOMM – a Bázeli Egyetem professzora – arról írt,¹ hogy megállapítható az

1. Thomas SUTTER-SOMM: A svájci polgári perrendtartás. Keletkezése és súlypontjai. In HARSÁGI Viktória (szerk.): *Közép-európai polgári perjogi reformok és kodifikációk az elmúlt negyedszázadban. Tradíció és megújulás.* Budapest, HVG-Orac, 2014. 238–239. Jelen esetben: 231.

új perjogi kódex széttartó alkalmazása, aminek háttérben a kantoni bíróságok „egyfajta makacssága, a korábbi gyakorlatuk folytatásához való ragaszkodása” figyelhető meg. Barbara KLETT és Silvia JENNI továbbmenve arra a következtetésre jutott,² hogy egy új bírói generáció lesz képes megvalósítani annak kodifikált perrendi egységét.

Ismertek az elmúlt negyedszázadban Európában végbement perrendi kodifikációk folytán megoldandó feladatok,³ azonban az átállás minden országban más-más nehézségeket, eltérő súlypontú problémákat hozott előtérbe. Írásunkban vázlatosan be kívánjuk mutatni, milyen kihívásokkal szembesült az igazságszolgáltatás a hatvan év után megújuló perrendi kódexre történő felkészülés során. Ennek kapcsán kitérünk arra, hogy a bírósági igazgatás (Országos Bírói Hivatal), a bíróságok szakmai kollégiumai és a 2013. évben megindult kodifikációs folyamatban alkotó módon részt vevő közel száz bíró milyen feladatokat látott el, tapasztalataikat, tudásukat – és szabadidejüket – miként fordították a jogalkotás hasznára a közjó érdekében.

A cikkben először az OBH elnöke által 2014-ben felállított, a polgári perrendtartással foglalkozó munkacsoport (a továbbiakban: Pp.-munkacsoport), majd az Országgyűlés által a 2016. évi CXXX. törvény (a továbbiakban: Pp.) elfogadását követően 2017-ben életre hívott E-kódex Pp. projekt elvégzett feladatait ismertetjük, majd a második részben egy ennek keretében végzett kutatás módszertanát és eredményeit mutatjuk be. Ezen vizsgálatban a kormány által elfogadott Pp.-konceptió újításaihoz való bírói viszonyulást (attitűdöt) tártuk fel, több mint 800 bíró véleményét szerezte be az OBH Pp.-munkacsoport,⁴ elemezte azokat, majd ennek eredményeit a jogalkotónak is átadta.

AZ IGAZSÁGSZOLGÁLTATÁS RÉSZVÉTELE ÉS FELKÉSZÜLÉSE AZ ÚJ POLGÁRI PERRENDTARTÁSRA

A polgári perjogi kodifikációról szóló 1267/2013. (V. 17.) Korm.-határozat alapján elrendelt jogalkotási munkát az OBH a kezdetétől segítette, támogatta. Kezdetben a kodifikációs főbizottság részére szolgáltatott több tízezer Excel-táblasor tematizáltan kigyűjtött, anonim statisztikai adatot, amely a Pp.-konceptió I. téziseinek megfogalmazást segítette a kodifikációs szerkesztőbizottság elnökének írása szerint.⁵ Az OBH elnökének intézkedése alapján tárgyalási kedvezményben és utazási támogatásban részesültek azok a bírák, akik a kodifikációs főbizottság munkacsoportjaiban és albizottságaikban segítették a kodifikáció munkáját.

Majd a bíróságok központi igazgatási szerve, az OBH Pp.-munkacsoport létrehozásával – a bíróságok szakmai

kollégiumai véleményének szintetizálásával és a jogalkotóhoz történő becsatornázásával – támogatta a Pp. koncepciójának, majd normaszövegének kidolgozását. Az OBH Pp.-munkacsoport 2016 végéig tartó tevékenységében valamennyi bírósági szint részt vett, beleértve a Kúriát is, amelynek két bíróját delegálta a Kúria elnöke.

A munkacsoport több tudományos alapú vizsgálatot is végzett, így – többek között – a Pesti Központi Kerületi Bíróságon véletlen és rétegzett mintavétel alapján 400 aktát vizsgált

- ♦ az osztott perszerkezet és a perfelvételi tárgyalás járásbírói perrendjének modellezése körében;⁶
- ♦ áttekintve a bíróságok kizárásának és kijelölésének gyakorlatát, elkészítette ennek elemzését;⁷
- ♦ vizsgálta továbbá a perfelvételi tárgyalás horvát gyakorlatát; valamint
- ♦ az elektronikus jegyzőkönyvvezetés lengyel modelljét a gyakorlatban.⁸

Az OBH E-kódex projektje

Az E-kódex projektet az OBH elnöke hívta életre 2017. február 1. napján, az Országgyűlés által elfogadott 2016. évi CXXX. törvény hatálybalépéséig biztosított egyéves felkészülés céljából. A projekt célja az volt, hogy az új polgári perrendtartásról szóló törvény hatálybalépésekor az érintett bírák és igazságügyi alkalmazottak szakmailag felkészültek legyenek az új eljárásjog gyakorlatban történő alkalmazására. További célként fogalmazódott

2. Barbara KLETT – Silvia JENNI: „Es braucht noch eine Richter-generation, bis sich die kodifizierte Einheit durchsetzt”. 2012. *Plädoyer*, 70. <https://www.plaedoyer.ch/artikel/d/es-braucht-noch-eine-richtergeneration-bis-sich-die-kodifizierte-einheit-durchsetzt>.

3. HARSÁGI (szerk.): *Közép-európai polgári perjogi...*, i. m.

4. A kutatási kérdőívet a szerző az OBH Pp.-munkacsoport elnöként, munkakörében készítette és értékelte. Az erre vonatkozó adatok, táblázatok és a kollégiumok véleményei, valamint azok szerző általi kódolásai, szövegelemzése az OBH szellemi tulajdonát képezik.

5. VARGA István: Egység és sokféleség a perrendi kodifikációban. Egy új polgári perrendtartás szabályozási előkérdései. In VARGA István – NÉMETH János (szerk.): *Egy új polgári perrendtartás alapjai*. Budapest, HVG-Orac, 2014. 19.

6. RIBAI Csilla: *Perelőkészítés. Összefoglaló jelentés*. 2015. <http://kodifikacio.justice.hu/20151109/perelokeszites-pkkb-aktavizsgalat>

7. A kizárással, bíróság kijelölésével kapcsolatos szabályozás és gyakorlat áttekintése, elemzése, a felmerült gyakorlati problémák lehetséges megoldásai az új Pp. kodifikációjában.

8. Egy további, a szerző által a Pp.-munkacsoportban végzett kutatás, a bírói attitűd vizsgálatának részletes beszámolója olvasható jelen tanulmány második részében.

meg a már előre látható jogalkalmazási kérdések, értelmezési vagy koncepcionális nehézségek feloldása még a kódex hatálybalépését megelőzően.

Az is a projekt feladatai közé tartozott, hogy – az új polgári perrendtartás rendelkezéseivel, folyamataival összhangban – megteremtse a bíróságokra vonatkozó és a polgári eljárásokat érintő központi szabályozók és a kapcsolódó országos informatikai rendszerek illeszkedését. A projekt mindezek mellett kiemelt figyelmet fordított az új törvény alapján kialakuló joggyakorlat követésére és hatásainak elemzésére. Ezek elsődleges fórumaként a Civilisztikai Kollégiumvezetők Országos Tanácskozásai (CKOT) szolgáltak,⁹ amelyek segítették a bírák és igazságügyi alkalmazottak felkészülését az új polgári perrendtartás gyakorlati alkalmazására.

A projekt kiemelt figyelmet kívánt fordítani a XXI. századi elektronikus alapú kommunikációra: a szakmai anyagok (tananyagkommentár, előadások videofelvételei, podcastok, ppt-k, folyamatábrák) minden bíró számára elektronikus úton is elérhetőek,¹⁰ letölthetőek a bírói gyakorlatot is tartalmazó és folyamatosan – a projekt zárását követően is – frissített tananyagok és kapcsolódó segédletek.

Az E-kódex projekt eredményei

Létrejött egy korszerű, gyakorlati munkában is segítséget nyújtó tananyag, amely képes biztosítani a Pp. joggyakorlatának egységességét; az új polgári perrendtartás rendelkezéseivel és folyamataival igazítva fejlesztették a polgári eljárásokhoz kapcsolódó országos bírósági rendszereket [Bírósági Integrált Informatikai Rendszert (BIIR), valamint az általános meghatalmazások országos közhiteles nyilvántartását], és megszülettek a bíróságokra vonatkozó, a polgári eljárással kapcsolatos, új központi szabályozók vagy azok módosításai.

Megvalósult az érintett bírák és igazságügyi alkalmazottak – illetve ez irányú igény és előzetes egyeztetés alapján más hivatásrendek meghatározott tagjainak – képzése, illetve felkészültségük beszámolókon történő ellenőrzése; és megtörtént a Pp. hatálybalépésével kapcsolatos egyéb törvényi és rendeleti jogalkotás véleményezése a megfelelő és okszerű jogszabályi környezet kialakítása céljából.

Az E-kódex projekt munkacsoportjainak tevékenységei

Három munkacsoport tevékenységének bemutatása révén az válik láthatóvá, hogy egy alapvetően a magyar perjogi hagyományokra épülő, új eljárási kódex bevezetése is milyen szerteágazó igazgatási előkészítést igényel az

iratborítótól a lajstromprogram minden egyes rovatának átvizsgálásán át a bírák részére elkészített tananyagig bezárólag. Ezen feladatokat át kellett gondolni, előre modellezni és ennek alapján fejleszteni, majd 2018. január 1. napját megelőzően tesztelni.

A JOGSZABÁLY-VÉLEMÉNYEZÉSI MUNKACSOPORT¹¹ feladata volt, hogy a bíróságok szakmai kollégiumainak és a korábbi „új Pp.-munkacsoport” véleménye alapján kísérelje figyelemmel a 2018. január 1. napján hatályba lépő Pp. szabályait, illetve annak 2017. évi módosításait; véleményezze azokat; valamint szintetizálja az új Pp. hatálybalépésével kapcsolatos rendeleti szintű jogszabályok bírósági véleményeit, készítse el a módosító javaslatokat és az OBH elnökének javaslatait.

Az OBH elnökének a bíróságokat érintő jogszabályok módosítására vonatkozó törvényi jogkörében az új Pp. hatálybalépésével kapcsolatos javaslatok (tervezetek) normaszövegszintű, indokolt szakmai anyagainak elkészítését is a munkacsoport végezte. Továbbá azokat a tájékoztatókat is, amelyek külön-külön mutatják be a 2018. január 1. napjával hatályba lépő, az új Pp.-vel kapcsolatos törvényi és rendeleti szintű jogszabályok egységes szerkezetű, az ítélkező bírák és az igazgatási vezetők számára újdonságot és feladatot jelentő kérdéseket.

A munkacsoport 13 törvényjavaslatot, két ügynevezett kormányrendeleti salátatörvényt és 15 igazságügyi miniszteri rendeletet véleményezett, bevonva a bíróságok szakmai kollégiumait az – összesen mintegy 800 oldalnyi – normaszöveg és indokolásának elemzésébe. A munkacsoport közel 240 oldalas indokolt, normaszövegszintű javaslatot tett a jogalkotó asztalára egy év alatt, megjelenítve és szintetizálva a bírósági tapasztalatokat.

AZ IGAZGATÁSI MUNKACSOPORT feladata a központi szabályozók és a polgári eljárásokkal összefüggő belső folyamatok felmérése, a központi informatikai rendszerek áttekintése, az igazgatási követelmények meghatározása,

9. A Kúria honlapján mindenki számára elérhetőek a CKOT-k szakmai állásfoglalásai a következő internetes címen: <https://www.lb.hu/kollegiumok-szakmai>. A Coospace oldalon, bírósági e-mail-címmel elérhető felülete: <https://coospace-obh.birosag.hu/Scene-156>; valamint a bíróságok belső intranetes honlapján a következő címen: <http://kpintra.justice.hu/uj-eljarasi-tv/uj-pp-hatalyosulasa/ckot-allasfoglalasai>.

10. <https://coospace-obh.birosag.hu/Scene-154>.

11. <http://kodifikacio.justice.hu/pp/jogszabaly-velemenyezesi-munkacsoport>.

valamint az informatikai fejlesztések koordinálása volt. Ennek keretében az informatikai fejlesztőkkel folyamatosan kapcsolatot tartott, közreműködve az elektronikus feladatok megvalósításához szükséges közbeszerzések, együttműködési megállapodások és a szerződések szakmai tartalmának meghatározása, valamint azok szakmai kontrollja körében.

Az igazgatási munkacsoport által elvégzett feladatok az alábbiak voltak: kidolgozta a papíralapú akta új iratborítóját, 26 új Pp. szerinti idézés nyomtatványát és az új Pp. szerinti ügyminőséglistát annak magyarázataival együtt. Az informatikai fejlesztésekhez (a BIIR-fejlesztés területén) biztosította az új Pp. szerinti befejezőmódok, az első- és másodfokú bírói egyéni statisztikai lapok és a jogszabályok által kötelezően előírt statisztikai adatszolgáltatás (OSAP) mintáinak, továbbá a költségmentességi nyomtatványoknak az elkészítését, valamint részt vett az általános meghatalmazások elektronikus, közhiteles nyilvántartás-kezelési útmutatójának elkészítésében, és annak országos oktatásában.

Az igazgatási szabályozók kapcsán szakmai támogatást nyújtott a bíróságok egységes iratkezelési szabályzata (Beisz) és a bírósági ügyvitel szabályai (Büsz) módosításához kapcsolódó statisztikai, hirdetményi kézbesítési szabályzat elkészítéséhez. Ezen túlmenően ügyfél-tájékoztató anyagokat állított össze, valamint hatályosította a bíróságok központi honlapján a „Gyakran ismételt kérdések”-et.

A KÉPZÉSI MUNKACSOPORT feladata volt az új Pp.-re történő szakmai felkészülés biztosítása és megszervezése, az ehhez szükséges szakmai anyagok és képzések kidolgozása, azok minőségbiztosítása. A képzési munkacsoport koordinálásával és részvételével dolgozták ki az új polgári perrendtartásról szóló törvényhez kapcsolódó tananyagokat (*e-learning*, képzési segédletek), amelyek 2017. július 14-étől egy teljesen új elektronikus felületen váltak elérhetővé.¹² A *Coospace* felületen 69 bíró által írt 2020 oldalas Pp.-tananyag található, amely folyamatos hatályosításával, gondozásával áll a bírák és igazságügyi alkalmazottak rendelkezésére.

A munkacsoport szervezte a Pp.-képzők országos, hétnapos tanfolyamát (a képzők képzését), amelyen hallgatóként 120 bíró vett részt, és 30 bíró – a bírósági szervezetrendszer valamennyi szintjét képviselve – tartott 55 (a teljes Pp.-t lefedő) előadást. Az előadások kép- és hanganyaga folyamatosan elérhető és letölthető a bírák számára.¹³

A munkacsoport dolgozta ki az országos Pp.-képzés tematikáját, amelyet 2017. szeptember 1.–december 31. között 707 előadó mutatott be 2457 személynek (bíró, titkár, fogalmazó) 1109 helyi/regionális előadás keretében.

Majd 2018 januárjában 163 bírósági ügyintéző képzésére került sor a munkabizottság által, 19 fontosabb témakört érintően.

A képzési munkacsoport vitaanyaga alapján tartották meg a Civilisztikai Kollégiumvezetők Országos Tanácskozását 2017. július 7-én, ahol 32 kérdésben, majd 2017. november 20–21-én, ahol 65 kérdésben fogadtak el állásfoglalást – ezeket a tananyagba is beépítették.¹⁴

AZ OBH PP.-MUNKACSOPORT EGYIK KUTATÁSÁNAK VÁZLATOS BEMUTATÁSA

A Pp. koncepciójának tematikus bírósági véleményezése

Az Országos Bírósági Hivatal által 2014. november 15-én felállított új Pp.-kódifikációs munkabizottság a bíróságok szakmai kollégiumai vezetőinek megküldte véleményezésre az Igazságügyi Minisztérium *Az új polgári perrendtartás koncepciója* című szakmai anyagát. 26 bírósági kollégiumból¹⁵ 24 tárgyalta meg a koncepciót 2015. február–március hónapban, amelynek során a kollégium bírái kitöltötték az OBH Pp.-munkacsoport – a koncepció fő kérdéseiről kialakított véleményükkel kapcsolatos – 17 kérdésből álló kérdőívét is.

A vizsgálat azon alapult, hogy a jogalkotó Pp.-koncepciója új szerepfelfogást kíván a bíraktól. Ez már alapvető szinten, a bíróság kötelező közrehatási tevékenységében és a perkoncentráció biztosításában öltene normatív formát, a per során pedig az anyagi pervezetésben jelentkezne. A koncepció jellegadó sajátossága a bíróság szerepének növelése a jogvita tárgyi és jogi kereteinek tisztázásával. A jogalkotó e koncepciójának alapja, hogy az újrakódifikált európai perrendekben a bírói aktivitás (*case management*) fokozása a cél: „az aktív bírói attitűd előírása egyben a koncentrált per nemzetközi követelményének is hivatott eleget tenni”.¹⁶

12. <https://coospace-obh.birosag.hu/Scene-154>.

13. <https://coospace-obh.birosag.hu/Scene-157>.

14. A Kúria elnöke felállította az új Pp. jogalkalmazási kérdéseivel foglalkozó konzultációs testületet a munkacsoport által kialakított CKOT-gyakorlat továbbgondolására, amelyben a munkacsoport tagjai is részt vesznek. A testület összetétele és állásfoglalásai a következő címen érhetők el: <https://www.lb.hu/hu/uj-pp-jogert>.

15. 20 törvényszék, 5 ítéletábra és a Kúria polgári és gazdasági kollégiumai.

16. WOPERA Zsuzsa: A polgári perrendtartásról szóló T/11900. számú törvényjavaslat bemutatása. Kézirat, https://mokk.hu/kollokvium/eloadas_vazlatok/wopera_zsuzsa.pdf.

A vizsgálat általános célja és módszertana

A választott kutatás célja az volt, hogy megismerjük a bírák viszonyulását az új perrendtartáshoz, illetve annak legfőbb téziseihez és újításaihoz. A bírói attitűd általános tartalmának mérésére és annak bemutatására volt alkalmas a mérési módszer (operacionalizálás), míg a koncepció dogmatikai minősítésére nem.

A koncepcióhoz való bírói viszonyulás megismeréséhez közvetlen mérési módszerű, attitűdskálás kérdőívet használtunk.¹⁷ Ötfokozatú Likert-skálát készítettünk a koncepció főbb elemeihez. Így mindösszesen 17 – a koncepció fő fejezeteihez igazodó – lényeges kérdéskört állítottunk össze. A bíróságok kollégiumi tagjainak ötfokozatú skálán kellett elhelyezniük a koncepció egyes elemeire vonatkozó kedvező, kedvezőtlen vagy semleges értékelésüket.

A vizsgálat során alkalmazott kvalitatív társadalomkutatási módszer a megújítandó perrend meghatározó, koncepcionálisan új jogintézményeinek a bírói kontextusba ágyazottságát kívánta megőrizni.¹⁸ A kutatás a részt vevő bírák tapasztalatainak, meglátásainak felmérését célozta az új Pp. meghatározó koncepcionális elemeivel kapcsolatosan.

Az egyéni bírói nézőpontok és nem az objektív igazság feltárására törekedtünk, ezért tág feltáró-leíró jellegű kérdéseket alkalmaztunk.¹⁹ A cél ugyanis nem magyarázó, hanem megismerő jellegű kutatás volt: a részt vevő bírák tapasztalatait, véleményét kívántuk feltérképezni.²⁰ A bírósági szakmai kollégiumok szöveges magyarázatait, a szakmai viták lejegyzett anyagait dokumentumelemzéssel, kódolással vizsgáltuk. 803 törvényszéki, ítéletáblai és kúriai bíró juttatta vissza a kitöltött kérdőívet, de nem válaszoltak minden kérdésre: 750 bíró véleményezte a Likert-skálán a koncepció egy-egy kérdését. A kérdőív kitöltése anonim volt, annak felhasználásáról a bírákat előzetesen tájékoztattuk. Felhívtuk a figyelmet arra is, hogy a felmérés önmagában nem alkalmas a koncepció dogmatikai tartalmának elemzésére, de ez nem is volt szándékolt célja.

Az attitűd fogalma és a bírói attitűdök belső összetevői

Az attitűd fogalmának értelmezéséhez Gordon W. ALLPORT meghatározását tekintettük irányadónak.²¹ Eszerint az attitűd: tapasztalat révén szerveződött mentális és ún. készenléti állapot, amely befolyásoló, irányító hatást gyakorol az egyén viselkedésére, reagálására a mérni kívánt jelenségre – a konkrét esetben a polgári eljárásjogi intézmények mikénti megújítására.

Milton J. Rosenberg és Carl I. Hovland álláspontja alapján az ordinális mérési adatok szerinti bírói vélemé-

nyekben egy ismereti (kognitív), egy érzelmi (affektív), valamint egy cselekvési és viselkedési (konatív) összetevő együttes hatása jelenik meg.²²

A *kognitív összetevő* meghatározza, hogy a felmérésben részt vevő bíró miképpen ítéli meg az attitűd tárgyát, azaz milyen konkrét ismeretei vannak róla. Vizsgálatunk középpontjában a perjogi koncepció és annak mellékletei álltak.

Az *érzelmi, affektív* összetevő az attitűd tárgyára vonatkozó kedvező vagy kedvezőtlen bírói érzéseket tartalmazza, amelyekben tükröződik az a tapasztalat, amely ezen jogintézmények perekben való alkalmazása során lenyomatot képzett a bíró személyiségében. A *konatív cselekvési vagy viselkedési komponens* pedig a bírácoknak a tényleges perjogi intézményre vonatkozó verbális megnyilatkozásait tárja fel.²³

Mindezek alapján az attitűdök a társadalmi és perjogi beágyazottságban érvényesülő perjogi folyamatokra vonatkoznak. Az attitűdöknek kimutatható egy értékkifejező (és önerősítő) funkciója is. Erre tekintettel a bírák által a perjogi koncepcióra adott válaszokban tükröződik a hatályos perjogi szabályok szerinti magatartásuk igazolása és az ebben megnyilatkozó értékek iránti elköteleződésük és hitvallásuk is.

Az eredmények érvényessége

A felmérés elsődlegesen nem közvetlenül a perjogi koncepcióról kialakított véleményeket és érzéseket világítja meg, hanem a bírák viselkedését, illetve a per szerkezetére vonatkozó egyes lényeges kérdésekhez való viszonyát, értékorientációját.

17. Earl BABBIE: *A társadalomtudományi kutatás gyakorlata*. 6., átdolgozott kiadás. Budapest, Balassi Kiadó, 2003. 172–173.

18. Uo. 339.

19. SZOKOLSZKY Ágnes: *Kutatómunka a pszichológiában*. Budapest, Osiris, 2004. 386–388., 463.

20. Lynne J. MILLWARD: Focus Groups. In Glynis M. BREAKWELL – Chris FIFE-SCHAW – Sean HAMMOND (eds.): *Research methods in Psychology*. London, Sage, 2000. 303–324.

21. Gordon W. ALLPORT: Attitudes. In Carl MURCHISON: *Handbook of social psychology*. Worcester, MA, Clark University Press. 1935. 798–844.

22. Milton J. ROSENBERG – Carl I. HOVLAND: Cognitive, Affective and Behavioral Components of Attitudes. In Milton J. ROSENBERG – Carl I. HOVLAND (eds.): *Attitude Organization and Change: An Analysis of Consistency Among Attitude Components*. New Haven, Yale University Press, 1960. 1–14.

23. Ezen aspektusból inkább arra lehet következtetni, hogy a jelenben hatályos perjogi valóságban hogyan viselkedik a bíró, mint arra, hogyan viselkedne a perjogi intézmény alkalmazása során.

Ezek az adatok azonban a jogalkotás számára iránytűként szolgálhatnak egy, kifejezetten a „hagyományokra” építkező, azt figyelembe vevő koncepció alapján készülő törvénymű esetén. Továbbá alkalmas lehet a perrend új szabályainak hatályosulására, a jogrendbe történő „élő” beépülésére vonatkozó következtetések levonására is.

Hangsúlyoznunk kell, hogy a Likert-féle attitűdskálás kérdőív nem alkalmas az Igazságügyi Minisztérium koncepciójának pontozásos értékelésére, a fentiekben részletesen kifejtett bírói attitűdökre vonatkozó – a kodifikáció sikerességét elősegítő – felmérés céljait szolgálta.

A kérdőívekre a kollégiumok tagjainak több mint 80 százaléka válaszolt. Ez az arány a teljes vizsgált kör adathiányaként, és nem a mintavételi eljárás hiányosságaként értelmezhető. Ezt támasztja alá a válaszok elmaradásának törvényszékenként átlagos eloszlása. A kapott adatok a vizsgálni kívánt statisztikai sokaság közel teljes körű részvétele miatt a bírói kollégiumok véleményét mutatják meg, azt reprezentálják.

Felkértük a kollégiumokat, hogy tárgyalják meg a kérdőívben szereplő, a koncepcióval kapcsolatos kérdésekre adott válaszok eredményeit, majd írásban is közölik álláspontjaikat, érveiket. Ez az attitűdskála alapján szerzett eredmények elemzését, azok hátterének feltárását volt hivatott szolgáltni, amely a társadalomtudományi kutatási gyakorlat úgynevezett fókuszcsoport-kontrollvizsgálatát jelentette.

Feltáró adatelemzés

A statisztikai vizsgálatok első lépéseként feltáró adatelemzést végeztünk (*exploratory data analysis, EDA*). Ennek célja az volt, hogy az adatok vizuális ábrázolása és alapvető leíró statisztikai mutatók kiszámítása által az adatsor leginkább szembeötlő jellegzetességeit áttekintő jelleggel, emberközelí módon megjelenítsük (1. ábra). Ezáltal azonosíthatjuk a kirívó eseteket és az esetleges adatrögzítési hibákat, valamint döntéseket hozhatunk a későbbiekben használt matematikai statisztikai eljárásokra vonatkozóan.²⁴ A módszer alkalmazásával azonosíthatók lettek azok a szabályozási csomópontok, ahol a bírói vélemények robusztusak és egyértelműek, és azok, ahol erősen szóródnak. E kérdéskörök azonosítása nagyon jelentős a kodifikáció stratégiája és az eljárásjogi reform sikere szempontjából is.

Az eredmények felhasználhatósága

A kutatás eredményei alapvetően a kodifikáció jövőbeli, normaszövegszintű szabályozásának struktúrájára, finomhangolására vonatkozó eredményekkel szolgáltak.

A kérdőív kiadásakor jeleztük a bírák számára, hogy az eredmények önmagukban nem alkalmasak az egyes jogintézmények dogmatikai tartalmának, illetve jogpolitikai céljának az értékelésére.

Az attitűd-visszajelzésekben az tükröződik, hogy miként van jelen az egyes eljárásjogi rezsimekkel kapcsolatos érzelmi és gondolati beállítódás a bírák értékrendszerében. Azaz hogyan befolyásolná a bírák eljárásjogi valóságához való viszonyát, ha a koncepcióban megfogalmazott perjogi elemek és azok alkalmazása szerint alakulna a normaszöveg.

Úgy gondoltuk, hogy ezek az eredmények – az esetleges félreértésekből adódó, illetve nem teljesen koncepcionális megfogalmazásból következő aggályok megismerése, illetve feltérképezése – háttér-tanulmányként nagyon fontos jelzéssel szolgálnak a kodifikátor számára. Abból a szempontból is fontos a bírák attitűdjének ismerete, hogy a perjog új intézményeinek a jogalkotó által várt alkalmazása és élővé tétele döntően múlik a pert vezető és azt irányító bíró személyiségén.²⁵

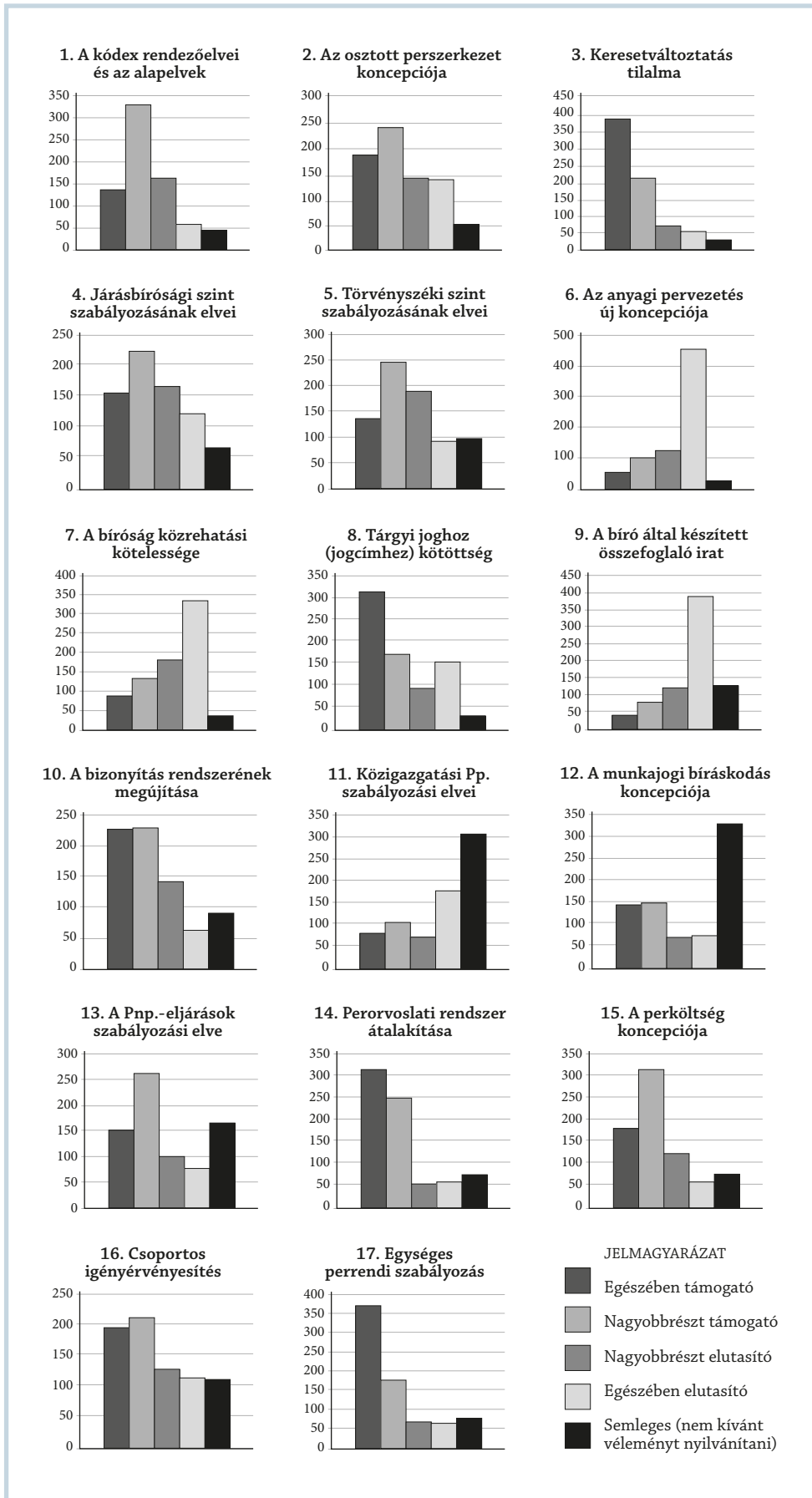
Ha a bírói viszonyulás döntően vagy teljes egészében pozitív, támogató egy perjogi intézménnyel kapcsolatban, akkor a szabályozás általános absztrakciós szintje is a kívánt hatást válthatja ki. Ha azonban negatív, elutasító az attitűd egyértelmű és általános megjelenése, akkor indokolt az egyes jogintézmények szabályozási tartalmának átgondolása, vagy annak konkrét és részletes szabályozástechnikai érvényesítése a közjogi jellegű és *ius cogens* szabályozási jellegű perrendi normák egyértelmű gyakorlata érdekében. Ugyanis a negatív bírói viszonyulások figyelmen kívül hagyása – a negatív érzelmi és kognitív attitűd miatt – leronthatja vagy egyenesen *contra legem* alkalmazásra és értelmezésre vezetheti a bírót az adott perjogi rezsime gyakorlati alkalmazása során.²⁶

24. Andy FIELD: *Discovering Statistics Using SPSS* (2nd edition). Sage Publications, London, 2005. 63–106. David C. HOWELL: *Statistical methods for psychology* (5th edition). 2002. Pacific Grove, CA: Duxbury, Thomson Learning. 15–72.

25. Prof. dr. WOPERA Zsuzsa: Az új polgári perrendtartás elvi alapjai. *Jogtudományi Közlemények*, 2017. 154–155.

26. Az Egyesült Államok legfelsőbb bírósága bírójának nevezetes mondása világít rá a bírói értelmezés (a „bíró alkotta jog”) *consuetudo* hatására: „*We are under a Constitution, but the Constitution is what the judges say it is, and the judiciary is the safeguard of our liberty and of our property under the Constitution.*” Speech before the Chamber of Commerce, Elmira, NY (3 May 1907). In *Addresses and Papers of Charles Evans Hughes, Governor of New York, 1906–1908*. Forgotten Books, 2012. 139.

1. ábra ☒ Az új koncepció fő kérdéseire adott válaszok megoszlása

A Pp.-koncepció fő kérdései körében azonosítható bírói attitűdök – a kollégiumok mint kontrollcsoport véleménye

A kollégiumok írásbeli véleményének szövegelemzése alapján értelmezhető és vizsgálható az egyes attitűdök hátterei, illetve azok kialakulásának indokai. Ezek révén feltárható, hogy a koncepció mely elemei voltak félreérthetőek, nem teljesen világosak, megfelelően kifejtettek.

A koncepció nem teljes körűen vagy nem kellően érthető módon megfogalmazott elemei esetében az elutasító bírói attitűdök a szabályozási megoldással szembeni aggályt vagy félelmet jelenítették meg. A felmérés operacionalizált eredményeinek szöveges kontrollvizsgálata alapján beazonosíthatók voltak, hogy melyek a koncepcionális eljárásjogi rezsim azon elemei, amelyekkel teljes vagy igen jelentős körben azonosult a bírói kar, és támogatásáról biztosította azokat.

Emellett – a kapott robusztus feltáró jellegű (EDA) eredmények alapján – láthatóvá vált az úgynevezett tiszta bírói ítélkező funkció köré csoportosuló, bírák által aggályosnak talált kérdéskör (anyagi pervezetés, hivatalbóliság, tájékoztatás, előkészítő irat bírói szerkesztése stb.). Ezáltal azonosíthatók azok a jogintézmények és közvetlen jogtechnikai megoldások, amelyekkel szemben jelentős félelmek és kedvezőtlen bírói beállítódás mutatkozott meg.

A perbeli együttműködés és annak szervezése – a tiszta ítélkező bírói funkció

Az új Pp.-koncepcióval kapcsolatos kérdésekre adott válaszok közül a 6., 7. és 9. kérdés (lásd 1. ábra) – amelyek a bírói aktivitást, a perbeli fő személyek felelősségmegosztására vonatkozó kérdéskört tartalmazták – esetében robusztus jellegük miatt egyértelműen azonosítható a nemleges attitűd. A perrendi szabályok egyik meghatározó és legnehezebben kodifikálható része a bíró és a felek viszonya,²⁷ a perbeli hatalommegosztás alakulása a felek rendelkezési joga és a bírói aktivitás alapján.²⁸

E vonatkozásban az anyagi pervezetés új koncepciója (6. kérdés), a jogi képviselő részére nyújtott tájékoztatás tartalma, a bírósági közrehatási kötelezettség, a tényállás tisztázása és a perben érvényesített jog meghatározása (7. kérdés), valamint a törvényszéki perrendben a bíró által készített összefoglaló irat készítése (9. kérdés) volt az írásbeli kontrollválaszok alapján beazonosítható aggályos szabályozási terület.

Ezen három kérdéskörhöz tartozik a tárgyi joghoz (jogcímhez) kötöttség, amelyre a 8. kérdés vonatkozott,

és dominánsan támogatott kérdéskör volt. A 8. kérdés a negatív értelemben megfogalmazott bírói aktivitás kérdésköre volt, így kapcsolható a 6., 7. és 9. kérdésekhez, és kezelhető egy eljárásjogi kérdésként a fent írtak szerint. Ennek alapján egy irányba ható bírói attitűdöt mutattak a válaszok: a tiszta ítélkezői, bírói funkció alapján és annak érvényre jutása mellett pozitív az érzelmi viszonyulásuk a bírói hivatáshoz, illetve ennek eljárásjogi tartalmához.

Hivatalbóliság

A szóbeli vélemények megerősítették, hogy a hivatalbóliság kérdéskörében a bírói függetlenség, a pártatlanság, a fegyveregyenlőség biztosításának indokában mutatkozott meg pozitív tartalmú attitűd. Akkor jelent meg negatív érzelmi viszonyulás vagy elutasítás, ha a hivatalbóliság – a bíró által bármelyik fél részére nyújtott egyoldalú segítség, a felek ügyeikért vállalt felelőssége – helyett vagy annak rovására jelent meg a bírói aktivitás és a bírói gondoskodás pertárgyi kereteinek kijelölése (meghatározása).

A Szegedi Ítéltábla kollégiumi véleménye alapján a bíróság gyámkodó, atyáskodó, gondoskodó magatartása helyett a perrendnek azt az elvet kell követnie, hogy kiszámítható, egyszerű, világos és tisztességes (hatékony és gyors) jogérvényesítést biztosítson a magánjogi jogérvényesítést keresőknek, a felelősséget viselő feleknek, valamint természetes és jogi személyek számára egyaránt. A főszabályként megjelenő modell alóli kivételeket a „gyengébb fél védelme” (a fogyasztó) érdekében esetileg lehet megfogalmazni, hasonlóan a Ptk.-hoz.

A Kúria arra mutatott rá, hogy a bírói gondoskodás nem jelent *ex officio* eljárást, az anyagi pervezetés célja, hogy az eljárás felesleges, meddő vitákkal, érdektelen tények bizonyításával ne húzódjék el, ugyanakkor elkerülhetőek legyenek az úgynevezett meglepetésítéletek. Fontos, hogy a bíró ne azt mondja meg a félnek, mit kell kérnie ahhoz, hogy kérelmét a bíróság teljesítse, hanem csak közölje vele, ha kérelme adott formában nem teljesíthető. A bíró számára ez csupán jog, nem kötelezettség, amely azonban illeszkedik az eljárás mielőbbi befejezésének támogatására vonatkozó kötelezettségéhez – fogalmazta meg a Kúria.

27. MAGYARY Géza: Magyar perjogi reformmozgalmak. In *Magyary Géza összegyűjtött dolgozatai*. I. kötet. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia, 1942. 15–16.

28. KENGYEL Miklós: *A bírói hatalom és a felek rendelkezési joga a polgári perben*. Akadémiai doktori értekezés. Pécs, 2003. http://real-d.mtak.hu/249/1/Kengyel_Miklos.pdf.

A Kaposvári és Szekszárdi Törvényszék kollégiumai is a bírói aktivitás és tájékoztatási kötelezettség esetleges növelésében a hivatalbóliség előtérbe kerülését vetik fel: „a Pp.-koncepció szerinti tájékoztatási kötelezettség a hivatalbóli bizonyítás felé visz, és a prejudikálás kérdését is felveti, és a felek aktív pervitelének megvalósulását is gátolja. A jogi képviselővel eljáró fél tájékoztatása nem indokolt, kell, hogy az eljáró jogi képviselőnek felelőssége legyen. A bírói aktivitás olyan mértéke, amely a koncepcióból kiténni látszik, a bírói függetlenség, illetve pártatlanság” sérülésének veszélyét vetíti előre.

A Szekszárdi Törvényszék kollégiumi véleménye szerint: „A bíró nem vállalhat szerepet a tényállás megállapításában, és nem tartozhat felelősséggel a jogvita tárgyszerű kereteinek a biztosításáért.” Ezzel áll teljes összhangban a Fővárosi Törvényszék érvelése, miszerint „a bíró nem vállalhat szerepet a tényállás megállapításában, és nem tartozhat felelősséggel a jogvita tárgyszerű kereteinek a biztosításáért”.

Az anyagi pervezetés²⁹

A véleményekből az is látszik, hogy a bírák nem értették félre az anyagi pervezetés tartalmát. Felhívták a figyelmet az új Pp.-koncepcióban kifejezetten nem szereplő, de negatívan egyértelműen meg nem határozott – a jelzett „különböző intenzitású és kiterjedtségű” és a normaszöveg megalkotása során „kiemelten vizsgálandó” – kérdés hatásaira és értelmezési tartományaira.

A koncepció maga is fontosnak tartotta kiemelni, hogy mindez „nem jelentheti az anyagi igazság kiderítését és a hivatalbóli eljárás kötelezettségének előírását”, amelyre a bírák – megerősítve a koncepció ebbéli tézisét – fokozottan felhívták a figyelmet. Jelezték azonban, hogy az anyagi pervezetés 3. számú mellékletben hivatkozott modellje a pártatlanság, a tiszta döntési funkció ellen hat, és nem kívánt hatásokat eredményezhet.

E bírói vélemények megjelenését erősítette, hogy az új Pp.-koncepció maga is arra utal, hogy annak részletes tartalmát a jövőben kell pontosan meghatározni, miközben a melléklet irányadó mintaként eltérő és a szociális per sajátosságait magán viselő, hivatalbóliség elemeit is alkalmazó eljárásjogi modelleket mutat be.³⁰ A koncepció kapcsán kibontakozó vitában WALLACHER Lajos is akként foglalt állást, hogy bírói karban jogos ellenérzéseket szülne, ha az anyagi pervezetés körében elkövetett hiba az ítélet hatályon kívül helyezéséhez vezetne. Ugyanis az anyagi pervezetés eljárási jogszabálysértésnek minősítése nem indokolt, ha az elsőfokú bíróság anyagainak joginorma-értelmezése eltér a felsőbb bíróságtól, az nem tekinthető eljárásjogi hibának, és ezt a jogorvoslati szabályoknak megfelelően kezelni kell.³¹

A bíró pervezetési jogosultságát megvalósító – és a korabeli osztrák szabályozással egyező³² – 1911. évi Pp. is³³ arra épült, hogy az ügy kimerítő tárgyalásával kapcsolatos elemekre is kiterjedjen a per. Ugyanis a *iura novit curia* elvén nyugvó perrendekben a bíró meggyőződésén múlik, hogy a magánjogi jogvita eldöntésénél mely tények lényegesek, és ennek alapján mely bizonyítási cselekmény elvégzése szükséges a bírói jogvédelemhez.³⁴ A koncepció kapcsán a bíróságok aggályainak adtak hangot a bíróság fokozott és aktív közreműködése miatt. A kritika egyik alapvető eleme a pártatlanság elvesztése, a prejudikációban rejlő veszélyek megjelenése volt.

A bíróságok³⁵ arra hívták fel a figyelmet, hogy a per irányának bírói meghatározása, a jogvita lényegi kérdéseire szűkítése a rendelkezési jogot és a tárgyalási elv érvényesülését is korlátozza. Ha a bíró megszabja, hogy nemcsak – parttalanul – az ellenérdekű fél nyilatkozataira tegyenek további előadásokat a felek, az hatékonyra és koncentrálttá válhat,³⁶ azonban a bíró véleménye, jogi álláspontja a per korai szakaszában szükségszerűen behatárolja a per és a kontradikció lehetőségét. Ez pedig azzal a veszéllyel jár, hogy a felek rendelkezési joga háttérbe szorul; a bíró személyisége, jogi meggyőződése domináns módon előtérbe kerül, és a bírói semlegesség (pártatlanság) szükségszerűen lecsökken.

29. WALLACHER Lajos: A viták keresztüzében: szükség van-e a bíróság anyagi pervezetésére? *Jogászvilág*, 2015. október 5. <https://jogaszvilag.hu/szakma/a-vitak-keresztuzeben-szuksege-van-e-a-birosag-anyagi-pervezetesere>.

30. Példaként említhető a hivatalbóliség megjelenésére az új Pp.-koncepció által az anyagi pervezetés egyik modellszabályaként hivatkozott osztrák polgári perrendtartás [vorbereitende Tagsatzung: öZPO 258. § (1) bekezdés]. A öZPO 351–467. paragrafusai a bíróság döntéshozatalát segítő szakértőkre vonatkozóan a bíróságot széles diszkrecionális jogkörrel ruházzák fel, amelynek gyakorlása során nem köti a felek – még egyező – nyilatkozata sem. KUHN Kata: A szakértői tevékenység törvényi szabályozása az osztrák jogban. *Belügyi Szemle*, 2005/10. 45–48.

31. WALLACHER: *A viták keresztüzében...*, i. m.

32. Walther H. RECHBERGER: Az osztrák polgári perrendtartás – mintául szolgált-e az 1911. évi magyar perrendtartás számára? In HARSÁGI (szerk.): *Közép-európai polgári perjogi...*, i. m. 19–41., jelen esetben: 39.

33. KENGYEL Miklós: *A bíróság és a felek közötti felelősségi viszony a polgári perben*. Budapest, ELTE ÁJK, 1989. 52.

34. Aleš GALIČ: A polgári eljárásjog fejlődése Szlovéniában az ezredfordulón. *Iustum Aequum Salutare*, 2012/2. 134.

35. Debreceni és Szegedi Ítéletábrla, Fővárosi, Miskolci, Kaposvári, Egri és Szekszárdi Törvényszék.

36. Axel KUNZE: Major Changes in the German Civil Procedure Code. *International Legal Practitioner*, 2002. 4.

Szükségesnek tartották a bírák annak normatív megoldását, hogy az anyagi pervezetés és a bíró aktivitás csak a perfelvételi szakban érvényesüljön elsődlegesen, míg az érdemi tárgyalási szakban korlátozottan, a jogorvoslati szakban pedig egyáltalán ne. Továbbá érdemi észrevétel volt, hogy eltérő tartalommal és módon kellene szabályozni és érvényre juttatni a bírói közrehatást és anyagi pervezetést, ha a fél személyesen jár el, vagy ha jogi képviselővel – ez utóbbi esetben jelentősen korlátozva a bírói aktivitást.

Jogi képviselővel eljáró felek

A bírák a jogi képviselővel eljáró felek esetén – függetlenül attól, hogy a jogi képviselet kötelező előírásról vagy a fél autonóm választásán alapul – egyöntetűen elutasítják az aktív bírói közrehatást, a jogi képviselők „fokozott” vagy akár csökkentett mértékű kioktatását, tájékoztatását. A bírák álláspontja szerint a professzionális jogi képviselőtől a bíró nem vehet át olyan feladatokat, amelyek elvégzésére képes, és nem avatkozhat be olyan kérdésekbe, amelyek a felek és képviselőik kizárólagos uralma alatt állnak, figyelemmel arra, hogy a képviselt felek rendelkeznek a per viteléhez szükséges jogi ismeretekkel is. Ezen aktív bírói közrehatás a perben részt vevő hivatásrendek profiltisztaságát sértené, és a bíróságok (végső soron az állam) kártérítési felelősségét is indokolatlanul fokozná, egyidejűleg gyengítve a felek fokozott felelős perbeli eljárásának alapelvét.

A keresettel érvényesített (tárgyi) joghoz kötöttség

Ezzel azonos tartalmú attitűd nyilatkozott meg a tárgyi joghoz (jogcímhez) kötöttség tárgyában, amely a felek perbeli felelősségét emeli ki, és a felek alkotmányos önrendelkezési jogának perbeli rendelkezési jogban megnyilatkozó szabadságát és védelmét jeleníti meg.³⁷ A per tárgyi kereteinek rögzítése, az osztott perszerkezet és annak preklúziós hatása érvényesülése érdekében elengedhetetlennek tartják a koncepcióban megjelenő ezen tartalom érvényre jutását, ami alapvetően pozitív, támogató attitűdben nyilatkozott meg.

Ugyanakkor a magasabb bírósági fórumokon (Debreceni Ítéltábla, Kúria) megjelent egy nagyon markáns vélemény, amely nem kerülheti el a jogalkotó figyelmét a bíróságok többségi támogató véleménye mellett. A Kúria által megfogalmazott aggály abban áll, hogy elfogadhatatlannak tartja, hogy „a ténybelileg megalapozott kereset elutasítására pusztán azon az alapon kerüljön sor, mert a fél kereseti kérelme alapjául rossz jogcímet jelölt meg,

mert ez nem egyeztethető össze a per társadalmi rendeltetésével”. A Kúria szerint a „jogcímhez kötöttség” csupán azt jelentheti, hogy a bíróságot „a fél által felhozott tényállítások köre és a fél által előterjesztett kereseti kérelem köti, de nem az általa meghatározott jogcím”. A Kúria álláspontjának elvi alapja abban áll, hogy a felek által állított és bizonyított tényállítások alapján a jogviszony minősítése a bíróság feladata, ami annak eldöntését jelenti, hogy az adott tényállás mellett a kereseti kérelem megalapozott-e, nem pedig azt, hogy pontosan mely jogi indokok támasztják alá.

Osztott perszerkezet és a percezúra

Ezt meghaladóan megállapítható volt az is, hogy az osztott perszerkezet koncepciójával – és ezzel részben összefüggően a járásbírói szint szabályozási elvével – kapcsolatban a bírói attitűd óvatos és körültekintő szabályozási igényt jelzett a jogalkotó számára. A bírák felhívják a figyelmet a perszerkezeti kérdéseket alapvetően meghatározó új rezsimek pontos szabályozására. Az osztott perszerkezet veszélyeire hívja fel a figyelmet az Egri Törvényszék kollégiumi véleménye: „a bírói munkát nehezíti ahelyett, hogy azt egyszerűsítsen és a perlekedő felek pervitellel kapcsolatos felelős magatartását növelve a kötelezettségüké tenné a pontosított kereset és ellenkérelem előterjesztését”. A Kúria kollégiumi véleménye arra hívja fel a figyelmet, hogy „aggályos, hogy a fiatal bírák képesek-e a jogvita valós lényegét már az előkészítő szakaszban felismerni, a feleket tény- és jogállításaik megtételéhez a szükséges tájékoztatással ennek megfelelően ellátni”.

A többségi bírósági vélemények alapján azonban a perbeli főszemélyek felelősségét arányosan szabályozó (a felek rendelkezési jogát is egyértelműen és elsődlegesen kifejező) osztott perszerkezet megfelelő eszköze lehet a perkonzentráció elvének gyakorlati érvényre juttatása. Ezzel kapcsolatban – mutatnak rá a bíróságok szakmai kollégiumai – rugalmas, az ügyek egyedi sajátosságaihoz és jellegéhez igazodni képes perrendi szabályozásra van szükség. A Miskolci Törvényszék polgári kollégiumának érvelése szerint „az osztott perszerkezetre vonatkozó koncepció ahelyett, hogy a felek felelősségét

37. Ezt meghaladóan egyértelműen negatív attitűdöt kiváltó másik tétel volt a közigazgatási Pp. szabályozásának elve. Itt azonban nagyon jelentős volt a semleges és választ nem adó bírák száma, s nem mutatkoztak meg az önálló közigazgatási kódex megalkotásával szemben ellentétes, negatív érzelmek. Ezt a kérdést a jogalkotó közjogi erejű döntésében az önálló közigazgatási perjog vonatkozásában eldöntötte, így ennek további elemzése és értelmezése okafogyottá vált.

erősítenié nyilatkozataik megtétele során, a bíróságra kíván olyan újabb terheket rakni, melyek egyrészt nem kívánatosak, másrészt nem az eljárások gyorsítását szolgálják. Teljes mértékben téves a koncepcióban meghatározott szabályozási irány a perelőkészítő tárgyalás céljával kapcsolatosan. E cél ugyanis nem lehet az, hogy a bíróság előzetesen értékelje a felek nyilatkozatait, s abban a kérdésben foglaljon állást, hogy az adott fél mit akart mondani.”

Az elméleti jogirodalomban egységesen támogatott osztott perszerkezet³⁸ fontos szabályozási súlypontjaira hívták fel a jogalkotó figyelmét a bíróságok: a keresetlevél tartalmi követelményeinek magasabb fokára, valamint arra, hogy a perfelvételi szak a bíróság fokozott közrehatása mellett nem válhat a perben lényeges tények és a jog meghatározásának területévé.

Perrendi egység

A bírák – függetlenül a pertárgy minőségétől – pozitív módon viszonyultak egy egységes peres eljárási rend, mindkét bemeneti szinten alapvetően azonos, a perek logikai egységét megjelenítő szabályozás kialakításához. Álláspontjuk szerint az ügyek hatékony, gyors befejezését nem a privilegizált határidők, a soronkívüliség és a különleges eljárási rendek elaprózódó kialakítása jelentheti. Ebből következően a bírák szerint az úgynevezett „kis értékű perrendek” léte nem szükséges; a gyengébb fél perjogi védelmének szükségességét más eszközök alkalmazásával tartják elérendőnek.

A bírák véleménye alapján a perek időszerű befejezését az egyszerű, világos és egységes perrendi szabályok érvényesülése biztosíthatja, ahogy arra helytállóan mutat rá az Igazságügyi Minisztérium új Pp.-konceptiója is. Ennek érdekében egységes és egy irányba ható, a felek eljárástámogató kötelezettségének elvét ténylegesen megjelenítő perrendi reformot támogatnak pozitív módon. A polgári perrendtartás koncepcióját illetően alapvető fontosságú a Szegedi Ítéltábla kollégiumi véleménye: az új Pp. szemléletmódját, valamint az új Ptk. kodifikációs szabályozási modelljét a professzionális vagyoni viszonyokra kellene szabni, ugyanis a polgári per szabályozásának koncepciója nem térhet el a magánjogi jogviszonyok anyagi jogi koncepcionális szemléletétől.

A Fővárosi Törvényszék ezzel összhangban arra mutatott rá, hogy a „konceptió általánosságban hangsúlyozza, hogy a bíró ítélkező tevékenysége az elsődleges, ezért ezzel összhangban kell álljon a felekkel szembeni – professzionális – követelmény”. A feleknek hiánytalan, hiánypótlásra nem szoruló keresetlevelet kell előterjeszteniük, míg a rászorulóknak a jogi segítségnyújtás keretében kell

megkapniuk a keresetlevél megszerkesztéséhez szükséges szakmai segítséget, ugyanis a legaktívabb bírói közreműködés sem tudja kikényszeríteni a szakszerű eljárást. A perrel kapcsolatos munka és felelősség nagy része nem hárulhat a bíróságra, mert ez az ügyek számának növekedését, az ügyek elhúzódását, a bíró adminisztratív terheinek növekedését okozná.

A per alapvető logikai egységét emelte ki több bíróság kollégiumi véleménye (Gyulai és Fővárosi Törvényszék), amelynek így szükségszerűen minden bírósági szinten meg kell valósulnia, függetlenül a követelés összegétől, a felperes által érvényesített alanyi jogtól, valamint függetlenül a felek jogi képviselétől is. Ennek a logikai egységnek az elemei a bírósági vélemények szerint:

- ♦ a perben a bíróságnak a felperes jogállításáról kell döntenie;
- ♦ a felperes jogállításával a tárgyi jog valamely rendelkezését kell felhívnia, amely meghatározza az alanyi jogot megnyitó tényeket;
- ♦ a félnek azokat a tényeket kell megjelölnie, amelyek a tárgyi jog előírásaival összhangban alkalmasak az általa érvényesíteni kívánt alanyi jog megnyitására;
- ♦ a felek tényállításainak és jogállításának ezért egységet kell képezniük;
- ♦ a felperes jogállításával szemben az alperes jogtagadásának, valamint a felperes által állított tények vitatásának vagy az azokkal ellentétes alperesi tényállításoknak meg kell jelennie – a Fővárosi Törvényszék részletes dogmatikai érvelése szerint.

Az attitűdskála összegző értékelése

Az egyes tételek, a koncepció főbb elemeire adott bírósági vélemények alapján a perjogi koncepcióval és a perjogi reformfolyamattal kapcsolatban a bírácoknak alapvetően és döntően pozitív az attitűdjük. Az is megállapítható,

38. CZOBOLY Gergely István: *A perelhúzóadás megakadályozásának eljárási eszközei*. PhD-értekezés. Pécs, 2014. <https://ajk.pte.hu/files/file/doktori-iskola/czoboly-gergely-istvan/czoboly-gergely-istvan-vedes-ertekezes.pdf>. 165. ÉLESS Tamás: Szerkezeti alapkérdések a polgári per kapcsán. *Magyar Jog*, 2013/10. 614. UDVARY Sándor: Új Pp. – Új perszerkezet. *Advocat*, 2017/2. 9. ÉLESS Tamás – ÉBNER Vilmos: A percezés – Az érdemi tárgyalás előkészítése. In VARGA István – NÉMETH János (szerk.): *Egy új polgári perrendtartás alapjai*. Budapest, HVG–Orac, 2014. 383. WALLACHER Lajos: Az osztott perszerkezet bevezetésének közvetett hatásai az új polgári perrendtartásban. *Jogtudományi Közöny*, 2017/12. 529–535. BARTHA Bence: A tárgyalási szerkezet változásainak hatásai. *KRE-Dit*, 2018/2. http://epa.oszk.hu/03500/03515/00002/pdf/EPA03515_kre-dit_2018_02_04.pdf.

hogy a 17 kérdésre adott 12 egyértelmű támogatottság alapján a bírák alapvetően – irányában, gondolati egységét tekintve is – támogatják a perrend megújításának koncepcióját.

A bírának azonban – egyetértve a kodifikációs szerkesztőbizottság *Koncepciótervezet I.* tanulmányában megfogalmazottakkal – pozitív az attitűdjük egy óvatos és kismértékű bírói feladat- és felelősségmódosításhoz. A bírói tiszta döntéshozói funkció profiltisztasá-

ga mellett a felek felelős vitarendezésének szervezését a hivatalbóliság elemei nélkül támogatják, a rendelkezési jog feltétlen érvényre juttatása mellett.

A perek hatékony elintézését általában lehetővé tevő, rugalmas szabályoknak az új koncepció szerinti kialakításához a bírák alapvetően és egyértelműen pozitív módon állnak hozzá, támogatva a perrendi koncepciót – az anyagi pervezetés tartalmát leszámítva –, a perjog megújítását.